

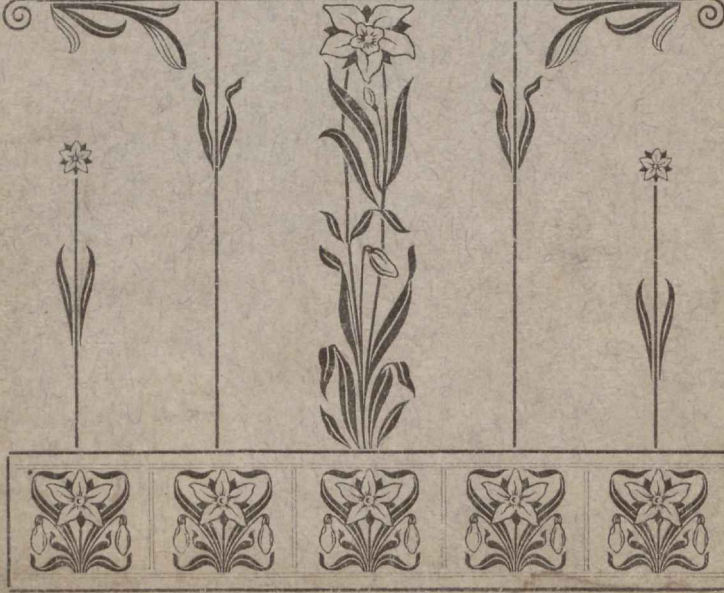

Wanapere Jüri.

Pildid ühe joodiku elust.

Elu järele kirjutanud
S. A. Rebmann.

Jurjewis (Lartus).
Trükitud kirjeldiku rahwakirjanduse agenturi tuluga.
1902.

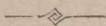

Ed 32276

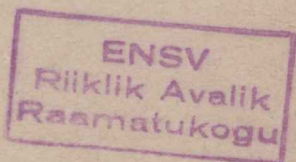
Vanapere Jüri.

Pildid ühe joodiku elust.

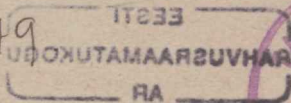

En järelle kirjutanud

S. A. Rebmann.

A 6549

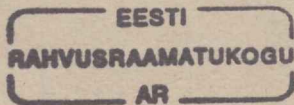
Jurjewis (Cartus).

Trükitud Kristliku rahwafirjanduse agenturi kuluga.

1902.

Дозволено Цензурою. — Юрьевъ, 12. Ноября 1901 г.

74101

I.

Wanapere Jüri oli omal ajal kõige rikkam mees Teliste küla saunikute hulgas. Kõik läks tema käes hästi korda, mispärast teised kadedusega tema peale waatasiwad ja rääkisiwad, et Jürist enesest ei pidada suurt asja olemagi, aga ta teinepool Truuta — waat', see on inimene, kes seda asja kõik nii hästi ajab. Truuta oli ka kõeste töökas ja sõnakas naesterahwas. Jüri ja Truutal oli nende wiieaastalise abielu järele kaks last olnud; wanim neist oli poeg Madu ja noorem tütar Anni. Mis Truutat wabest rahutumaks tegi, oli see, et Jüri isa sootumaks jumalakartmata oli olnud; pealegi oli ta ise oma elule otja peale teinud. Teised keelasiwad Truutat küll, kui Jüri temale kosja tuli: „Ära mine temale, — isa oli poolhull, ei tea, kas Jüri on targem.“ Aga kas Truuta sellest kuulas. Truuta tundis oma südant Jüri peale mõeldes kiptama. Täni oli Jüri ennast täieste ilusasti üles pidanud: ei käinud teiste poistega kõrtsis trallitamas, ei riitunud iialgi, oli tubli töömees, ka suitsetama ei olnud ta weel hakkanud, aga juba oli ta 25 aastat wana.

Wiis aastat oliwad nad ilusaste ära elanud: weel kordagi ei olnud nende wahel riidu kuff oma tiibu lehitanud. Alati oliwad nad teine teise wastu lahked ja osawõtlikud. Kui Jüri juhtus midagi wiga olema, walutas ta pea ehk hammas, oli ta ennast seest ära wenitanud, juhtus ka, et tal mõni mure südant waewas — siis tegi Truuta kõik mis ta wõis, ei oma kalli mehe waewa wähenhada. Niisugusest osawõtlikust olekust tundis Jüri alati kõige suuremat rõõmu, mille wasta ka Jüri oma naese heaks kõik tegi, mis ta wõis.

Haige ei olnud Truuta veel kordagi nende wiie aasta jookksul olnud, ja kui tal ka wahest oligi mõni piiske wigaga, siis ei lausunud ta sellest Jürile mitte sõnagi, waid tegi weel hästi rõõmsa näu, sest ta kartis oma teist poolt kurwastada. Ohtutel, kui nad ühes töölt koju tuliwad, siis oli Truutal weel mõndagi tallitust kodus ees, nagu lehma liipimine, lehmale sulbi tegemine, ja endale õhtusöögi valmistamine; ka sea porsas tahtis süüa saada. Sel ajal kutsus Jüri lapsed oma juure ema tülist ära, wõttis noorema oma põlwele ehk ka wahest mõlemad, teine teise põlwe peale, sõidutas neid ja laulis ise tasase healega, mis lapsed hea meelega kuulajiwad. Mitu korda jäiwad nad niisuguse sõidutamisega ja laulmisega mõlemad teine teise põlwe peale magama, kus juures nende pead hellasti ja pikkamisi isa rinnale wajusiwad, mida juuremalt osalt paljas, poolmüst ja higine kõwa linane särk kattis. Oma tuleb kambri. Lapsi nähes ütleb ta: „oh te wäatikejed, kus nad magama jäänud; ärawäsinud sest päewasest hullamisest.“ Truuta käed furnawad piima, ehk teewad midagi muud, kuna ta aga silmadega hellalt oma laste peale wahib. Isa ei liiguta ennast, ta ei raatsi oma kalli laste unerahu segada. Ta äratas neid alles siis, kui toit juba laual on. Lapsed ei taha aga unise peaga mitte süüa, nad wirisewad ja tahawad asemele minna. Oma waigistab neid ning räägib neile hoiatuses: „Si tohi õhtul ilma söömata magama minna, surm wahib siis õösel peatsas.“ Lapsed jääwadki kartma ja püüawad und ära ajada ning asuwad laua ääre: Anni ronib ema sülle, Madi aga seisab laua taga püsti. Kui ta ka järje peale istuda tahab, siis ütleb ema kohe: „Kas sa enam kaswada ei taha, et söögi laua juures istud; seisa aga püsti, sest muidu ei kaswa sa pitkaks, waid jäädki niisama suguseks pisikeseks. Tead, enne ei tohi sa istudes süüa, kui sa äestanud ei ole.“ Mõnda hirmutatasse last iga asja juures, kus ta wastutõrgub, ja ei panda seal juures sugugi tähele, et laps ka tõesti jeda kõik usub ning kartlikuks jääb. Wärssti tuleb mitu korda ette, et lapsed enam pimedas ei tohi olla, weel wähem kufagile minna.

Wanapere Jüri ja Truuta elasiwad õnnelikku elu. Nagu teised suwed enne, nii tormas ka tänamune imekiireste

mööda. On ju neid töösid ka saunamehel nii palju. Seal on heinaajal mõisa päewad teha, rukist leigata, sui wilja kofku panna ja kartulid wõtta, kuna sa aga ka sel samal ajal oma tööd ei wõi unustada. Sellest hoolimata on sügiseks kõik korras; mõisa päewad tehtud ning oma töö toimes. Aga wõi nüüdki rahu aeg tuleb? Wõta näpust: omal on heinad ja puud mõne wiieteistkümmne wersta tagant wedada, mõisa wiinawooris käia, ehk ka mõned muud wend kaasa aidata. Pitsilmi oodatakse lund. On ta tulnud, siis on järjeste üks wedamine, käimine, toimetamine, nõnda et aega ei saa filmagi sügada. Nii lähewad kewaded, suwed, sügisel ja talwed ühte moodi mööda; ka aastad ei muuda enamast. Üks ja seesama töö ja hoolitsimine ning igapäewase leiva muretsemine ja wõitlemine eluga. Mees on aga siiski rõõmus ja laulab tihtigi selili ree peal olles ehk puu koorma järel käies. Ka naene laulab tasakesi kodus woki taga istudes. Lapsed istuwad palja jalu külma sawist põranda peal ja mängiwad oma hobuste ning weistega, mis puust on walmistatud.

Uksford sõitis Jüri laadale. Tal oli kahe aastane jälg müüa. Juba hommiku wara kella kahe ajal tõusis ta ülesse, et hobusele süüa anda ja laada wastu walmistada. Aga ka Truuta ei maganud enam. Ta tõusis ka ülesse, pani Jürile leiwakoti walmis, otsis tale uued soojad sokid jalga, et külmal jalgu ära ei wõtaks, ja andis oma musta willaste rätiku Jürile kaela, üteldes: „Säh, pane mu must rätik kaela, see on hea soe ja ei karda määrimist.“ Wiinaks on kõik walmis; Jüri tõmbab kindad kätte ja hakkab wälja minema. „Wõta siit teised kindad omale weel ligi! kui esimesed märjaks saawad, siis wõid need kätte tõmmata,“ hüüab Truuta ja wiib jookstes kindad Jüri kätte. Nüüd tõmbab ta omale kasuka ümber piha ja läheb rehe alla, ning saadab teisepoole minema. „Müü ikka raudjäs ära, heinad jääwad juba üsna napiks,“ hüüab ta Jürile tagant järele. See lubab seda. Plm on külmal. Lumi ragiseb, ei, ta karjub, wingub, kriiskub ree taldade all kui hiir. Truuta seisab nii kaua wärawa peal, kui ta enam midagi ei kuule, tõmbab siis wärawad kinni, läheb kambri ja hakkab karmeste kedrama. Wokiratta tasane wurisimine ja laste magamise hingamine sulawad nii ilusaste kofku.

Hommikul kui lapsed ülesse tõusewad, on neil esimene asi küsida: „Kas isa läks jälle metsa?“ „Ei läin'd,“ wastab Truuta, „Isa läks täna laadale, müüb raudja seal ära ja toob teile saia, ilusaid lindusid, kessel rošina filmad peas.“ „Millal ta tagasi tuleb?“ küsiwad lapsed rõõmsa nägudega „Täna õhtul, oodate aga.“ — „Ah, ta müüb siis raudja ära?“ küsis Madi, — „miks ta tema ära müüb, ta on ju nii hea hobune, ja jookseb nii ilusaste, saba seljas, kop, kop, kop, ning norskab kõwaste.“ — „Ema ütles ju, et ta meile tahtis saia tuua,“ räägib weikene Anni. —

Bäew läks lastel wäga pikkamiisi mööda, sest nad ootasiwad pikifilmi isa koju tulekut, et neid ilusaid rošina filmadega lindusi näha. Ohtuks muretsees Truuta ka selle eest, et mehel hea soe tuba oleks eest leida, kui ta koju tuleb. Ta keetis ka supi walnis; on ju nii hea külmemise järele sooja suppi süüa. Ohtul, kui juba pimedaks läks, ootasiwad kõik kolm põnewusega isa koju tulemist; ka weikene Anni ei lubanud enne magama minna, kui isa koju tuleb. Nad ootasiwad kella kaheksani — aga ei kedagi. Truuta käis tihti wäljas kuulamas, et kas kuuleks tulewat aga asjata — ei kipsu ega kõpsu olnud kuulda. Weike Anni hakkas juba uniseks jääma. Kammer oli soe, ütlemata soe. Wäikene lambi tuli mis jumbunud õhku tumedalt walgustab, meelitab, päris nagu surub lapse filmi kinni. Anni seisab püsti ema kõrwal ja waatab, kuidas ema ketrab ning kui ilusti woki ratas ja wärten ringi käiwad. Ta ei teadnud isegi, millal ta filmad kinni laskiwad. Korraga tegiwad ta põlwed nõksti ja ta filmad laskiwad lahti.

„Sa jääd uniseks, mine õige magama,“ ütles ema talle. „Jätis ketramise seisma, wõttis tütrekese sülle, wiis ta hellalt kallistades süngi ja pani tale teki peale. Laps jäi kohe magama. Madi ei läinud weel magama, waid ootab isa koju tulekut. Ka temale hakkab wiimaks uni filmi tiksuma. Aga isa ei tule, ega tule. „Ei tea, kus ta nii kaua on, kell on juba pool kümme ja selle aja peale oleks ta ammugi juba wõinud koju jõuda,“ mõtleb Truuta — Uni on kui wägilane Madi kallal, kinni see wiimaks süngi läheb ja õe kõrwale peagi magama uimub. Ema ootab nüüd üksi. Tema ligi ei julge aga uni süngi tiksu-

da, wist kardab ta wõti ratta wurinat. Kell saab juba 12 aga ifta ei ole weel Jürit kodus. „Ega tale ometi õnnetust ei ole juhtunud,“ mõtleb Truuta pool aralt. Wiimaks kella ühe ajal oli wäljas krabinat kuulda. Truuta pani lambi latresse, tõmbas kasuka ümber ja läks rehe alla.

„Õnneti on ta kodus,“ mõtles Truuta rõõmuga. Ta astus rehealla. Jüri oli hobuse juba wärawast sisse tõmbanud.

„Kus sa ommeti nii kaua olid? Küll me ootafime siud. Lapsed läksiwad juba magama, ei jõudnud ära oodata.“

„Mis te siis — minuft nii wäga ootafite, — eks te tea, — et ma — muidugi koju — tulen,“ rääkis Jüri pool segaselt ja tema heal kostis Truutale nagu wõõras-taw ja kähiseu, pehme.

Kui ta hobust lahti wõttis, nägi Truuta teda nagu tuituwat. Pärast, kui nad kambreis juba oliwad, küsis Truuta:

„Kas sa ei taha mitte süüa? Ma jätsin õhtul supi-paja süte peale, et soe seisaks, kummi ja koju tuled.“ Ta waatas hellalt mehe näu peale, mis nagu mures ja mürsis näis olewat.

„Ma ei taha mitte midagi,“ wastas Jüri ja laskis pea káhe káe najale laua peale. „Kas sa oled haige, wõi . . .?“ küsis Truuta arglikult. „Ei ole,“ wastas ta lühidalt.

Wõi ehk warastati sul raudjas ehk tema eest saadud raha „ära?“ — „Eunem wõib see olla,“ ütles ta nagu wäsinult ja laskis oma pea weel kõwemine káte peale wajuda.

„Sumal hoidku küll! Kuidas sul see õnnetus juhtus, seda ei ole sul ju weel tänini ette tulnud?“

„Mine küi ehk aja taga, kuidas see on juhtunud! Õnnetus ei kái italgigi mööda kiwa ja kánda, waid ifta mööda inimesi. Wõetud, mis wõetud, mis seal weel küsida muud kui ole rahul ja ime káppa, kummi teine sálg kaswab, kelle eest jälle mõne rubla wõib saada.“

„Siis wõeti sul raha taskust ära? Hoidku ka, mis-sugused need inimesed on! Warastagu, pimedad loomad, rikaste káest, seal ei ole sest suurt wigat, aga mis peab waene tegema? Sumal hoidku niisuguste õnnetuste eest!“ rääkis Truuta nutuse healega. Nutma aga ei hakkanud

ta mitte; teda ei olnud ka keegi nutma näinud. Mitmed teadsivad rääkida, et tal pisaraid silmas ei pidada olemagi.

„Sumal hoiab . . .“ kordas Jüri nagu osatades ja järele mõeldes: „ei tea, keda Sumal enne on hoidnud, kui inimene ise ei hoi. Ehk waras läheb nüüd rikaste loomi wõtma — ega ta loll ei ole, et ta oma nina läheb põletama. Kas ja Kolmatji lugu ei mäleta, kuidas see kuu tõrwanise juures kase latwaft maha kukkus ja surma sai? Miks ta herra hobuseid kätte ei saanud? Nummu Jüri sugune mees wõib üksnes neid kätte saada, aga mine otsti teine niisugune weel. Aga mis wiga siis on, sinu hobust ehk raha kätte saada.“

„Neil wõiks ju ometi hale meel olla, nii waeße mehe raha ära wõtta!“ rääkis Truuta ikka pool nutuse healega edasi.

„Waene mees . . . Mis tükkst ma waeßem olen kui teised weikeste kohtade wõi popside mehed? Eks mul ole niisamati riidega kasukas seljas ja kollased Wene saapad jalgas, kui teistelgi. Wõi arwad ja terwe ilma minu wastu niisamasuguse olema, kui sina oled? Eks oota w'a weli!“

„Mis tal ommeti täna peaks olema?“ õhtas Truuta, „niisugune pole ta minu wastu weel iialgi olnud.“ Ta ei mõistnud oma mehele mitte midagi wastata. Ta ei tahtnud ta käest mitte küsida, kus ehk kuidas tal raha oli ära warastatud.

„Kas ase on walmis, magada tahaks, pea hakkab ka walutama,“ rääkis Jüri. — „Jah, ase on walmis, wõid küll magama heita!“ wastas Truuta. — Jüri kobis warsti magama. Truutal ei olnud sugugi tahtmist magamiseks. Ta seisis, nagu ta oli jäänud; kest põrandat umbes pool tundi aega piissti ja ta peas keerlesiwad mitmesugused mõtted. Ta ärkas oma mõtetest alles siis, kui Jüri juba norinal magas. Truuta waatas kella peale; see oli pool kolm. Ka Truuta läks magama; ta kustutas enne tule ära ja puges siis süngi. Jüri norskas tubliste edasi. Tema soe hinge õhk käis naesele mööda filmi. Korraga käis nagu wärin naese ihust läbi, ta pidas oma hinge kinni ja sõnas salaja: „On see siis wõimalik? Kas see tühi eksitus ei ole?“ —

„Weel furd nuusutas ta mehe hingedõhku ja tõsi, mis tõsi — ta haifes wiinast! —

„Oh sa wiletjekene, kuidas on sulle see õnnetus juhtunud, kes on sind selle tee peale wedanud, mu kallis mees?“

Õdõd hoiatused, mis teised temale oliwad õelnud, kui Jüri tale kõsja tuli, ja tema isa elulugu, tuliwad temale nagu kogemata meele. Jüri aga ei läinud tema meelest mitte halvemaks, waid weel ka aimaks.

„Kas on meie wiletjustele siis hakatus tulnud? Jumal taewas, halasto!“ — Ja kas ta oli enne nutnud, wõi ei olnud, aga nüüd tundis ta, et palawad pisarad tal möõda palet alla weeresiwad ja ta tundis neid nii südamel juurest tulewat. Ta oleks hea meelega oma mehe kaela kinni hakkanud, tema karedatele huultele juud annud, ning teda südamest palunud, et see esimeseks ja wiimaseks korraks jääks. Aga ta ei raatsinud Jüri une rahu rikkuda, ega teda tülitada. Wõib olla ta oleks teda oma palwetega wõitnud, nad oleksiwad eesolewatest õnnetustest peastetud olnud. Aga nüüd — nüüd ei ole selleks midagi lootust. Ta nuttis weel natuke aega ja tundis siis omal südamel peal korraga nii kerge olema, mispärast, seda ei teadnud ta isegi. —

2.

Päewad lendasiwad kiireste edasi, kuma Jüri ja Truuta elu wana wiisi edasi läks, muud kui nad olid kurwemad ja wähem jutukad kui enne. Truuta filmad oliwad tihti punased, mida ta ka oma mehe eest ei warjanud. Endine lõbus jutu westamine oli täieste kadunud. Anni, kui ta nägi, et ema nuttis, oli ka kurwanäuline ja seisis mokad wingus. Pikkad pehmed walged juuksed ripuwad sassis tal üle fileda mureta otsaesise alla poole, mille wahelt filmad, need ilusad lapselikud wabad filmad, wälja wahtisiwad. Madi ja Anni ei räägi enam oma hobuste ja weiste juures nii waljuste kui enne, waid tasakeste, nagu hirmuga, wahel ka päris sojinal, et mitte oma kallist ema segada, kui see woki seisma jätab ja oma filmi pühib ning hulgad ajad mõtetes seisab, ilma et ta ühtainustki liiget liigutaks.

Jüri, kui ta õhtutel vooridest koju tuleb, ei olegi nii wäga kurb oma õnnetuse üle. Mitugi korda trööstib ta naefusest, et see selle ühe õnnetuse pärast mitte meelt ära ei heidaks. Kallis naefuse on aga nii kurb.

Oleks enne millaski mees teda nii hella sõnadega trööstinud, ei tea, mis ta kõik oleks teinud, nüüd aga ei pane ta seda nagu tähelegi. Teda ei kurwastanud mitte nii palju see õnnetus, waid see, et ta mees õhtul jooanud oli olnud. Keegi wanaeit oli talle ütelnud, et Jüri joomine saab esiteks nii ootamata peale hakkama. Juhtub aga ükskord, et ta kellegi tuttavaga kokku saab, kes teda esiteks pool wägise kõrtsi weab, siis on tee lahti. See esimene kord saab kui nõiduswägi tema peale mõjuma, ja kas wara ehk hilja — aga see kord tulemata ei jää. Truuta oli paraku hästi ebausklik ja nüüd ta mõtles alati: „Hirmus on see küll, kui meil tõeste see õnnetuse tund on kätte jõudnud.“ Niisugustel kordadel hakkas ta ise alati nutma.

Oma alatise kurwa näuga tegi ta aga oma mehe elu kodus igawaks ja piinlikuks. Endine armas perekond, kuhu Jüri ikka nii suure heameelega tõttas, läks tal nagu wäetumeelseks. Ta ei saanud milgi kombel aru, miks tema naene, kes enne ikka nii kannalik oli olnud, nüüd nii imeklik oli. See tühine neli-wiiskümmend rubla raha, mis tal ära warastati, ei lõõnud ju neid mitte maha. Wõlga neil ju kellegiga ei olnud, ehk küll ka tagawarast juttu ei wõinud olla; oma kätetööga oliwad nad endid tänini toitnud, miks ei wõinud nad sedasama ka edaspidi teha. Seda et ta laadapäewa õhtul purjus oli olnud, ei pannud Jüri sugugi tähele, sest et see esimene kord ta elus olnud. Ka seda, et tal raha just siis ära wõeti, kui ta juba purjus oli, ei tuletanud ta meelegi. Ehk, mis niisugusest asjast meele tuletada? Ümber pöörda ei wõi ta ju enam mitte midagi. Naene ei tea ka sellest. Tema noomimist ja nuhtlewat pilku pole tal tarwis karta. Tihti tuli talle aga meele, kui magufaste, päris toredaste tema pea oli keerelnud ja kihisenud sel õhtul. Teisel hommikul walutas pea küll natukene, aga mis sest, igal magufusel on ju oma jagu kihwti sees.

Niisuguses olekus elasiwad Truuta ja Jüri ligi pool aastat ära. Nad ei ütelnud teine teisele üalgi halba sõna,

aga head ei rääkinud nad ka mitte midagi. Truutaootas ühtepuhku hirmuga wana eide sõnade järele weel suuremat pööret oma mehe juures. Mees aga kaswatas lord korralt kahtlasemaid mõtteid oma enne nii armsa ja kalli naese wastu. Korraga tuli tale weel üks imelik mõte pähä. Ta oli hiljuti ajawiiteks pühapäewal ühe pisukese jutukese läbi lugenud, kus sees naene oma mehe ära põlgas ja ühte teist armastama hakkas. See aga ei olnud mitte liht naene, waid ühe würsti wõi hertsogi proua — ta ei mäletanud seda hästi; aga ega siis meie ommeti endid neudega wõi wõrrelda! Natukese aja pärast naeris Jüri isegi oma mõtte üle. „Päris rumalus, fergemeelus! Kust ma ommeti niisuguse mõtte peale tulin? Minu Truuta? . . . Ah, seda pole ilmaški — ta oli ju enne nii hea ja truu. Aga mis peaks tal nüüd ommeti wiga olema? . . . Aga siiski, niisuguseid raamatu närušid ma enam ei loe, kus see-
sugune loba sees on. Naene jätab oma mehe maha ja armastab teist! Mõni heate on seda wälja mõtelnud ja nüüd teised peawad uskuma. Kui ta tühi lori on, mispä-
rast teda kirjutada ja paberit raisata? Enam mitte ilmaški ma niisuguseid ei loe. Ommeti, mis peaks tal wiga olema — miks pole ta enam niisugune, nagu enne? Tal oli nii armas lahke nagu, ise alati jutukas. Ta oli nii kallis naene, teist niisugust ma ei tea. Ehk mis tarwis mul teiste naisi teada? Eks igauks naene ole oma mehele ar-
mas, teist ei wõi ju see olla? Ma küsin parem ta käest järele, mis tal wiga on . . . No jah, ma küsin päris otse-
koheselt, ehk ta ei warjagi minu eest, mis ta südant wae-
wab. Aga kui ta ei ütle — noh siis saagu mis tahes, eks igauks lähe siis oma teed. Kaugem ma niisugust olekut wälja kannatada ei jõua.“

Ühel õhtul, see oli kewade poole talwet, kui juba lapsed magama olid läinud, istus Jüri weikese istme peal, selga wastu ahju müüri toetades; Truuta ketras kiireste ja ifka oma harilikku kurwa näuga. Ta ei pannud nagu tähelegi, et ta mitte üksi ei olnud, waid et teine inimene ka siin oli. Pitka waitmise järele küsis Jüri:

„Ütle mulle, mu kallis naesuke, mispärašt oled sa alati nii kurb? Kas see raha wargus weelgi sinu meelest ei kau?“ Truuta ei wastanud temale mitte midagi, üksnes

tafasteft, nagu kahetsedes waatas ta oma mehe peale. Wist arwas ta asjataks selle küsimise peale midagi wastata.

„Sa ei wasta mulle?“ rääkis Jüri natuke aja pärast edasi, kus juures ta tõsiselt oma naese peale waatas. „Ma tean, ja salgad misgi saladust mu eest ja arwad, et ma sest aru ei saa. Meie oleme noored inimesed, kas maksab meil niikaua jelle raha pärast kurwastada. Pealegi, see kurwastus on ju nii asjata. Sa wihtad mind sellepärast, et ma nii õnnetu olin ja sest rahast ilma jäin, — sa tahad mind oma kibeda näuga karistada nii hästi hommiku kodust lahkudes, kui õhtul tagasi tulles. Sa oled mind juba küllalt karistanud. Aga Jumal ei karista rohken, kui inimene juudab kanda, aga sinu karistus kipub minule liig raskeks minema. Ma ei mõista, mis ma peaks tegema, — millega oma õnnetust taajuda. Wahel, mitte wahel, waid enne alati olid sa ju nii Jumala peale lootja, aga nüüd oled sa ka Teda nagu ära unustanud. Sa ei taha mitte midagi enam Tema peale weeretada. . . .“ Jüri kiskus wastu tahtmist pühakirja siia hulka, et kuidagi wiisi oma teise poole südant pehmendada. Truutal läkfiwad ka tõeste filmad weisjeks. „Kui ja weel nii moodi edasi saad elama, ma ei tea siis mitte, mis minust saab, ehk mis ma pean peale hakkama. Töö tahtmine on mul annugi kadunud, kõik see on mulle nii wastu meelt ja tülgas. . . .“ Ta tahtis weel edasi rääkida, aga Truuta ei lasknud, waid rääkis läbi pisarate woffi seisma jättes ja põllega filmi kinni kattes: „Ah, hoidku ka küll! — Ma ei ole ju sind ialgi tahtnud karistada meie õnnetuse pärast, — ma ei ole sulle ka ühte ainustki halba sõna öelnud, mis pärast räägid ja niisuguseid sõnu mulle? Sellest kurwastusest saab mulle küll, mis meil juba on. Mõtke ommeti: ööd ja päewad orja, näe waewa ja wiimaks üks wõõras tuleb ja wõtab kõik sinu käest, uhkustab ja priiskab sinu higi ja werrega. Ehk peaks herragi oma maksudest ühte ainust krossigi maha jätma, — mitte ühte kibetki. Ma uskujuin ennemalt ilma palju rohken. Igalt poolt naeratas mulle usk, armastus ja truudus wastu; nüüd ei näe ma aga muud kui petiseid, rööwijaid, kõwa ja kalgi südamega inimesi. . . .“ ta nuttis nuusjades.

„Sa arvad siis ka mind niisama suguseks, kallis Truuta. Ma ei uskunud seda enne. Sa nutad. Mis aitab see tühi nutmine? Parem hakkame tubliste jälle peale ega meie selle tühja õnnetuse pärast veel huffa ei wõi minna. Meie oleme alles noored ja tublid.“

„Ära räägi nõnda, kallis Jüri! Millal olen ma jünd kalgiks ehk külmasüdameliseks nimetanud. Sa oled nii armas ja hea. Ma ei tea isegi, miks ma müüd nii wäga kurwastan, aga ma ei wõi sinna mitte midagi parata. Usu ommeti mind, — usu mind nii, nagu ja seda enne tegid, ma ei taha jünd kurwastada, ega julle meelegaiget teha, aga ma ei jõua ennast hoida. Mu süda kiusab mind taga. Tasane heal äsjitab mind ja ütleb: „Oota aga, oota, küll ja ikka jaad, see on alles hakatus.“ Zumal teab, on see siis tõeste meie õnnetuste hakatus? Ma püüan siiski edaspidi kõik teha, et neid kohutawaid mõtteid oma südamest eemale tõrjuda. Oleme jälle rõõmsad nagu ennegi.“

Truuta waatas wesiiste, aga paluwate alandlikkude filmadega oma mehe peale. Mõlemad jäiwad korraga wagusaks, nagu ei oleks nende südamete peal enam midagi warjul olma. Mõlemad aga peitsiwad oma südame nurgas weikese täppekeste, mis filmanähtawalt ähwardas juureks paisuda. Wiimaste sõnade juures tuli Truuta tahmata see õnnetu õõ meele, kus ta oma mehe üle kahtlaseks sai, kuna aga Jüri mõttes pool meeldiwalt kihijew pea, jutufõmin ja lämmataw tubaka suits wirtsendasiwad. — —

3.

Kuus aastat on mööda. Wanapere saun on ikka oma koha peal, ainult aga palju wanemaks läinud selle kuue aasta jooksul. Näib, nagu ei oleks siin enam hoolas mehe käsi ja teraw perenaise silm ametis olema. Ka tema elanikkudest ei ole ühtegi ära surunud, ei ka juure tulnud. Terwe maja on nagu häbenedes maa ligemale ennast lõmitanud ja näeb wälja, nagu kass, kes warblast waritseb, kui see hooletumalt mööda muru pinda ketjib. Alknad on wiltu, klaasid seeft katki, mille ajemele mõnda kohta laua tükk wana hobuse rana naeltega on löödud, teise kohta jälle

wanade närude ehk taffude tropp on pistetud. Need klaasid, mis kogemata kombel terweks on jäänud, mustawad tahmast, nagu ei oleks nad iialgi pühkimist näinud. Wihma ajal jooksewad mustad wee ojad ruutufid mööda maha ja annawad afentele nii kurwa ja koleda näu. Tuul on katuse tiikati pealt ära lõhkinud ja rehealuse wärawad, mis enne nii ilusti seisiwad, on nüüd peaaegu maha langemas. Tõesti, kes kuue aasta eest seda saanu nägi, ei taha teda nüüd enam ära tunda. Muud kui kased, mis ukse ees kasvawad, on nagu lihawamaks läinud ja ka weikesed käharpaga lepad on nende warjus aset wõtnud.

Uga mispärast on see saun nii palju selle kuue aasta sees enmast muutnud? Eks ta peremees ei olnud enne kõige jõnkam mees saunifute hulgast? Uga waata nüüd! Sa ei tunne endist tublit peremeest enam ära. Mine waata, kas tal nüüd weel on niisamuti kui teistel riidega kasukas seljas ning Wene saapad jalas? Waatame, kas ta nüüd weel sõidab iga hommiku hobusega wälja ja tõttab õhtul oma armsa naesufese ning laste juure tagasi, kes teda suure rõõmuga wastu wõtawad?

Jüri, õigust ütelda, ei olegi enam saunamees. Ta käib harwa siin ja üksnes neil kordadel, kui tal mujale kuskile enam minna ei ole. Siis, niisugusel korral, tuleb ta oma madalaks wajunud omnikese juure, mille üle iga teine saunamees naljatab, kui ta temast mööda läheb. Ta poeb tema kriiksuwast uksest sisse, et ulualust leida, kas kurja ilma ehk külma eest. Ka palawa päewaga on seal üsna hea, ehk küll natukene liiga lämmapastaw õhk wastu tuleb. aga mis sest? Kõigega peab rahul olema. Ja kuidas ta riides käib — ja misugune nägu tal on? Ta on kui päris hernehirnutus. Peas on tal wana mütsi tükk, mis katkenud ja mille laest läbi juuksed uudishimulikult ja libedalt hirwitades wälja wahiwad, nagu tahaksiwad nad näpuga oma peremehe peale näidates ütelda: „Waadake, see on üks täitsa mees!“ Tuulega tantfiwad need hirwitajad rõõmaste pealael, kus nad naeratades sõnuwad: „Joo rohkem, siis saame meie kanemine läbi mütsi lae wälja wõhutada ja tantfida!“ Mütsi kandja naerab, ei, ta hirwitab ka tihti ükspäini olles, nii rui mõistaks ta juuste mõtteid — ja siis on ta kõige hirmsam. Glujõud kipub nagu weel

ford tema sees mängima; üle palgede selgib weel nagu kerge kramplik liigutus, endised suured ilusad filmad, mis aga nüüd tuhmid, punased ja pufunud on, püüavad pealuu seest välja hüpata ning keerlewad wäsinult. Müttfinäru firmi alt ripuwad sassis juukse salgud üle otsaesise maha ja ulatawad alla poole filmi. Kaela ühes peaga püüab ta nagu õlanuffide wahetele ära peita. Pea seisab alati pool ripakile rinna peal. Tertwe nagu on tal täis tuimust, lootmata oletut, wahel harwa helgib aga filmis siiski nagu kahetsuse ja kibeduse kiir, nagu tahaks ta ütelda: ja näed ju, kui wilets ja waene ma olen, eks sul ei ole ristiinimese süda rinnus, et sa mind ei aitaks? — Aga alati arwab ta pilkawaid naeratuse sõnu wastuseks kuulma: Kes tegi? See tegi! Ja kahetsuse ning kibeduse kiired kaunwad jällegi ta filmist. Keha kattedeks on tal närune hall kuub ja selle all niisama jugune west. Misjugune see kuub on, ei wõi muidu ette kujutada, kui mitte sühkest pole näinud. Gest rapatitest on ta lõhki rebitud, mis muidugi kõrtis on sündinud, ja siis walge takuse wõrkmeega kokku kistud, nii et punemed kui helme rida selgeste näha on. Seljatagusega on niisamajugune nali ära tehtud. Siin on kuub kahest kohast lõhki kärjstatud, peaaegu kummi kaelataguseni; aga ka siin on punemega appi tulnud. Kune saba — noh see närutab ja on nõnda katkenud, nagu ta seda omal ajal kõige parema tunneb olema. Mitte ühte nõopi ei ole enam kuuel ees, ning peremees peab teda alati kättega finni hoidma, mis poolest ta täieste herramantel on. Takused püksid on tal jalas, aga ei mitte lihtsad, waid toredad triibulised, mis pori ning sitaga on ära wärwitud. Ülewalt poolt on nad nii wanaks jaanud, et kui mitte kuub seda kohta ei kataks, siis ei tea, kuidas meie Jüri peaks käima. Jalas on tal wanad jaapa põiad, ehk jälle pastla närud, wahel pole ka mitte midagi. Kui keegi juhtub Jürit tema toreda ülikonna pärast naerma, wastab ta külmawereliselt: „Säh, eks sa anna paremad, kui need ei kõlba.“ Ja kui mõni hea perenaene juhtubki tale mõne parema riide hilbu andma, siis on Jüriil esimene asi, seda wiina wastu ümber mahetada.

Kui Jüri asi wahel juba õige hulluks läheb, siis käib ta kuskil väiwiti tööl, lõikab laudu, ehk wahel on meistri

all tööl mõnda talumaja ehitamas. Niipea kui ta aga mõned kopikad tasku on saanud, siis pole tal enam öö ega päewa rahu, muud kui — kõrtsi. Talisel ajal on ta wahest paar kolm nädalat aega kuskil kõrtsis, kütab seal ahju ja pühib tubasid, nii kui kojamees kunagi, mis eest ta ilma tingimata kausi põhja wiinawaadi kraani alt omale saab, Kõrtsinaene annab ka wahel tüki jilku leiba, kuna ta kõrtsis käijate teemeeeste käest, kui ta nende hobuseid joodab, lihagi juhtub saama. Glu on täieste mureta, halwemaks minna ta ka enam ei wõi. Mis ta on, seda ta on. Näed ja teda päewal ehk öösel, suwel ehk talwel, ikka on Jüri üks ja seesama: kuub seljas, mütsi tükk peas, närused püksid jalas, saapa põiad ka, ning siin on ta ise ja siin ta ait.

Kui tal enam kuskil usku ega armu ei ole, siis ronib ta oma sauna poole, kus juures tal alati wärin ja walu jooned tuimaks jäänud südamest läbi käiwad. Ta teab küll, et teda ka siin ei sallita, aga ta läheb siiski, sest ta teab ka selgeste, et sõimaku ja haugutagu Truuta nii palju kui tahab, muret kannab ta siiski weel ta eest ja murrab temaga wiimase leiba tüki pooleks. See on aga Jürile kõige walusam, ja ta wõtab ta anded üksnes siis vastu, kui tühi kõht enam sugugi armu ei anna ja kui ta ka tööd enam kuskilt leida ei wõi. —

Truuta elas, nagu ennegi, ikka alles omas saunas, ehk see küll wana ja kaela kuffumas oli. Ehk kuhu oleks ta pidanud minema? Boeg Madu, kes juba 8 aastane oli, käis wõera juures lammasste karjas, kuna Anni alles ema juures oli. Waksuji Truuta mõisa ei maksnud ja päiwi ka ei teinud. Ehk mis eest oleks ta seda teinud? Kas selle wana lagunemud sauna ja tema ajeme eest? Põllud olid juba ammuigi teise saunamehe käes. Kord tahtnud herra ka sauna maha lasta lõhkuda, aga Truuta käinud mitu korda mõisas, palunud teda ärdaste filmamees, lastnud tema ette põlwile maha, nimetanud teda kõige armulisemaks herraks maa peal ja tõstnud tema lahkust ning heategusid taewani kõrgeks. Herra noominud teda esiteks küll ta hukka läinud mehe pärast, wiimaks annud ta ommeti tema pal-

wetele järele, lubanud seda sauna lasta niikana teista, kui ta ise maha langeb ja annud Truutale ühe rubla raha weel pealegi. Truuta oli ka oma armulise herra vastu tõesti südamest tänuks. Ta läks liigutatud meelega koju ja oli rõõmus oma peawarju üle. Ta toitis ennast päewiti tööl käimisest oma naabrite juures, aga talwel keeras ta suure küla perenaestele willu ja linu, mis eest ta leiba, liha, sülku, kartulid ja piima sai. Eru oli tal muidugi palju wiletjam, kui enne, aga nälga ta süiski ei tunnud, sest niikasti suwel kui talwel tal töö puudust ei olnud. Peale halliwöödilise kaspi ja läikiwas mundris prussakate tal muud loomi ei olnud. Muud kui sugu silka oli weel, kes lõhkednu ahju pragude wahel pesitajiwad ja seal toredaste ning rõõmsaste lauljiwad.

Wagastelt ja tähele panemata weeresiwad päewad edasi. Jüri saunas käimist ei pannud ta elanikud nagu täheleegi. Kui weike Anni teda nägi tulema, siis ütles ta alati: „Ema ae, ema, wa Jüri tuleb jälle! Külap ta kere on wist jälle hele, ära anna tale enam süüa, muudu käib ta alati siin!“

„Ole wait, mis sa haugud! Ära nimeta teda Jüriks, waid ütle ikka isa!“

„Wõi isa, — kas tema ka mõni isa on!“ rääkis Anni ja jäi waguji.

4.

Oli augusti kuu lõpp. Terwe päew otsa seisis päikene pilwete taga ja wihma tibas kaunis tihedaste. Öhtu eel läks tuul kängemaks, taewas läks weel segasemaks, kui päewa oli olnud; wihma hakkas kui wa warrest maha tulema. Oli juba tume widewik, kui Wanapere Truuta oma Anniga suurest külast kodu jõudis. Nad oliwad mõlemad peaaegu läbi märjad ja pugesiwad nagu argsetl oma sauna sest nad teadsiwad, et neil ka sääl õiget wihma warju ei ole. Nad wõtsiwad oma pealmised märjad riidehilbud seljast ära ja pugesiwad ühte sängi magama. Katteks oli magajatel jäme takune tekk, mis wäga wiletsalt neid soojendas. Truuta ja Anni ei saanud weel magama uimuda, kui nad ukse krääksumist kuulsiwad ja keegi sisse astus.

„Wist wa' Jüri,“ sojistas Anni emale, „kes teda nüüd jälle siia pidi ajama?“

„Ära räägi nii rumalaste,“ ütles Truuta Annile, „tal on ju ka hing sees, ega ta lausa taewa alla ju ikka ei wõi jääda. Jumal aidatu küll!“ õhtas ta lõpuks.

Jüri seisib natuke aega ukse all paigal, kõhatas ja püüdis healt teha, wist tahtis ta midagi rääkida, heal aga ei tulnud tal rinnust, waid muutis end tühjak, kergeks kähisemiseks. Truuta õhtas kuuldawalt. Natuke aega oli kõik jälle waguji.

„Truuta!“ hüüdis Jüri kähisedes — ja sel kähisemisel oli niisugune kõla, nagu tuleks ta kõige sügawamast südamepõhjast ja nagu oleks rääkija ise jäänud juures ärritatud.

„Mis ta seal onmetegi peaks kähisema, kui wagane ei märka olla!“ jostistas Anni jällegi emale.

„Ole wait, mis sa lobised!“ wastas ema.

Kõik oli waitne. „Truuta!“ kostis jälle kähisew heal.

„Mis sa tahad? Mis sul wiga on?“ küsis Truuta karmilt.

Keegi ei wastanud midagi, ainult oli nagu liikumist kuulda, wõi walju hingamist, wastus jäi aga tulemata.

„Mis sa hüüdsid minust?“ küsis Truuta teist korda.

„Minu hingu on niisugusest elust täis!“ ütles Jüri ohates.

„Koh, eks sa siis tõmba nõõr kaela ja sõida teise ilma. Hingu täis... säh, mis sa sellest minule kiidad, ega minul sind tarwis ei ole, kõrtsidele ei too sa ka enam juurt kasu!“

„Kui minul südant ei oleks sees olema, ma oleks ammugi juba siit ilmast kadunud olnud, aga see sädemekene, see põlew süü mu sees, see ei anna mulle siin rahu, ei lasse mind teise ilma minna,“ rääkis Jüri tasase wärisewa healega.

„Mis pärast ta sulle siis rahu ei anna, — kas kopikas juba nii otsas ja peenike peus? Kui sull süda oleks rinnus olnud, ei sa siis oleks kõike oma kraami pitkamisi kurgust alla lastanud. Kas sa mäletad, kui sul esimest korda hobuse raha taskust ära warastati, kui sa ise purjus olid, ja sa tuled koju ning ei räägi mulle sellest sõnagi — kus ju süda siis oli? Anna sulle paarkümmend kopik raha, kasju, kas siis weel süda rinnus on? Eht, kas sa ei mäleta seda, kui

ja lehma ära müüsid ja emme koju ei tulnud, kui kõik raha kõrvalt alla oli läinud? Või kus ja oma võigu ruuna kõige reega tükis panid? Kõik walašid südame peale, et hästi kriiskaks. Kriiska müüd ka, ega kõrtšid weel kuivad ei ole. Aga müüd, kus kõik otšas on, müüd on sul süda, jädemefene! . . . Oled wana inimene ja laste isa, — aga nendega ei ole tegemistki, las' kolada mööda ilma ringi, nagu waiškad suures tallis, ei juhatajat ega talitajat."

Truuta pidi weel edasi pajatama, korraga jäi ta aga kuulatama. Mis see tähendab? Ta nutab. On tal tõsi taga? Ta teeb wigurit, tahab mind jällegi petta.

"Noh, müüd on lugu, hakkab õige töinama ka weel; mine wiimaks weel hälli otšima, kuhu weikese Jüri magama äiutad. Üksjad on need mehed küll! Teeb ise kõige hullemad tüfid läbi ja mine sõna nimetama, siis on nutt lahti. Päriss naeru wäärt!"

Truuta jäi kuulatama. "Ta nutab, nutab nii haledaste, kas tal nii hale süda on?" küsib Anni, "misparast ta enne ilmaški pole nutnud?"

"Sina ole ka wait oma rumala küsimistega. Sina ka tead midagi," kätatas Truuta ja laps jäi kartlikult wagaseks.

Jüri silma ette kerkis terve möödaläinud elu. Ta nägi ennast weel jõuka saunamehena armastawa naese ja laste keskel olevat. Tale tuli ta meele esimene raha wargus, lämmastaw tubaka suits ja joobnud meeste kõne pöriin. See oli tale praegu läila. Peale selle lendas hull sündmusi tema filmade eest läbi, üks imelikum kui teine. Ta rinnus ärkas libe kahetsus oma tegude pärast. Weel mäletas ta oma armsa, aga kurwa Truuta wiimast südame-likku kõnet, tema wešiseid filmi — see kõik käis kui kahterane wõõk ta südamest läbi.

Truuta tahtis weel teda noomima hakata. Ta sai paar sõna ütelda, kui kobinat kuulda oli, mispeale ka üks kräätsus: Jüri läks saunast wälja.

"Etš ole peast hull, jookseb ära ka weel! kus ta pimedas selle wihtmaga läheb? Jüri! Jüri ae!" aga ei healt ega wastust. Truuta läks sängist wälja, jooksis särgi wäel õue ja hüüdis teda mitu korda, aga ei saanud mingit

wastust. Truuta tuli sauna tagasi ja puges jällegi oma erutatud tütrekesse kõrvale magama.

„On ikka lapse aru teisel, — mis wiina juomine kõik ei wõi teha!“ sõnas Truuta.

„Mispärast ta nuttis?“ julges Anni küsida ja pugese ema ligemale, ning ütles enmast kartwat.

„Mispärast? . . . Eks ja mine küsi ta käest. Mine nüüd hullu käest küsima, miks ta metsa jookseb.“ —

Wäikest Annit erutas aga see Jüri nutmine wäga. Ta hakkas peaaegu kartma. Aga ka Truuta süda ei olnud rahul, sest niisugune polnud ju Jüri weel iialgi olnud. Imelik, mispärast pidi ta nutma? Kas ta ehk wiimast korda üle selle sauna läwe astus, et oma endise kallie naesufesega Jumalaga jätta ja siis alatiseks kaduda? Wõi tahab ta ehk pöördä oma elusti? Ehk on kahetsus ta rinnus maad leidnud? Ta ütles ju, et süda ei anna enam rahu. Ja see südamekene . . . Wõib olla, ehk rääkis ta puhaft digust, ja mina sõimasin ja noomisin teda asjata nii waljuste . . . Truutal sai korraga hale meel oma mehe üle. Ka temal lendas nende minewane elu filmade eest läbi: „Ah, kui hea ja armas ta enne oli!“ sonis ta oma mõttes, aga see kõik oli nagu kaunis unenägu. Selle järele tormas hulk kohutawaid pilta tema filmade eest läbi. Ka esimene õnnetus kujunes nii selgesti tema meeles. Mehe kurb nägu, tema kartused, õnnetuse põhjuse märkimine, tundmused oma kallie aga õnnetuma mehe wastu — ja nüüd! Nüüd põgeneb ta nuttes oma naese juurest pimedasse õue, kus külm wihm sajab.

Kolm nädalat läks mööda, ilma et sauna rahwas Jürist miskit teatust oleks saanud. Ka enne oli nii pitkt waheaegu olnud ja weel pitkemaids, aga iialgi ei äratanud see niisugust tundmust Truuta rinnus, kui nüüd. Wist oli see sellepärast, et Jüri iialgi weel sel kombel volnud lahkunud, kui wiimasel korral.

„Gi tea, kus see Jüri nüüd on, kas ta weel peaks meile tulema? Peaks olema, et ta enam iialgi ei tule, ma kardan teda ject saadik, kui ta siin pimedas nuttis,“ rääkis Anni emale ühel lanpäewal.

„Kummal laps, mis ja nõnda mõtled, ta on ju minu isa. Kas ja teda siis sugugi ei jalli?“ rääkis Truuta pool õrnalt ja waatas hellalt oma kalli tütrekese peale.

„Ei mina teda küll wõi jallida. Sa waletad, et ta minu isa on. Waata, misjugused riided ja misjugune müts tal on — päris hernehirmutus, mis kord Juhani nägin, kus Uadi karjas käib. Poleks tal neid pitki saksis juukseid ja seda wana mütsi näru olema“, rääkis Anni.

Laupäewane päew jõudis õhtule. Truuta wotas aga tungiwalt oma mehe tulekut. Ta waatas tihti tee poole, kust Jüri harilikult tuli, aga kõik asjata. Dö läks rahulikult mööda. Pühapäewa hommikul, umbes kella 9 ajal hüüdis Anni järsku emale, kes raamatut luges:

„Ema ae! Üks külamees tuleb meile, komps käes!“ See oli lapsel tõeste uudis, sest neil käis wäga harwa külalisi; peale Jüri ei käinud neil peaaegu mitte keegi.

Ema astus afna juure wõõrast waatama.

„Heldekene aeg, see on ju Jüri, kas ja ei tunne teda enam!“ rääkis Truuta nagu ehmatades. „Näe, mis pintsak teisel seljas, uued takused püksid ja nartsud ning pastlad jalas, ka teine müts on tal peas, — ei tea, kust ta nad kõik on saanud. Komps on käes, mine tea, mis tal seal weel on.“ Ta jäi wagusaks. Jüri astus uksest sisse.

„Tere hommikut!“ ütles ta kui pool häbelikult.

Truuta aga ei wõtnud terwist wastu waid ütles:

„Noh, mine räägi, ja oled päris teiseks inimeseks ümber muutnud. Kust ja uued riide hilbud kõik oled saanud, mõni hea inimene kinkis nad sulle, wõi?“

Weike Anni puges ema kõrwale ja wahtis sealt kui nirk üksi filmi terawalt isa peale. Wist oli Jüri nüüd enam isa moodi. — Jüri waatas häbelikult maha. Ta nägu oli kui kurjategijal, keda praegu ahwardatakse Siberisse ära saata. Ta ei julgenud teiste poole oma filmi tõsta, waid waatas alla poole.

„Ma ütlesin sulle ju üks õhta, et niisugusest elust mul himu täis on,“ sõnas ta tasakeste Truutale.

Truutale tuli elawalt see õhta meele ja tal oli korraga hale meel oma endise mehe pärast. Kõik tema meele paha, haugutamised ja sõimamised kadusiwad korraga. Truuta

astus mehe juure, kes weikese puu istme peale oli maha istunud, waatas tema riideid ja küsis:

„Kust ja need oled saanud, enne sul ei olnud neid?“

„Mul oli enne weel palju rohkem, aga nüüd — noh nüüd olen ma peaaegu kõigist ilma,“ wastas Jüri.

„Ta kahetseb, ta on pöörnud,“ mõtles Truuta rõõmuga.

Ka weike Anni astus isa ligemale ja wahtis ifka endist moodi tema peale. Sja ei tõstnud oma filmi kordagi üles, ega waatanud omaasjete poole. Kas ta wõis aimata, misjulguse pilguga tema kallis naene ta peale waatas. Ta filmitjes ta ülespundunud, weelgi punaseid filmi, tema aukus palesti, mis nagu kolletanud puulehed wälja nägivad; ka tema käed oliwad kondised.

„Anni, säh, ma tõin sulle natuke saia. Kas ja tunned mind weel?“ rääkis Jüri ja ulatas kompsukese tütrekese poole, ilma, et ta filmi ülesse tõstnud.

„Näe imet, Annile tuuakse saia, aga minule ei anta, wist on Anni armsam kui mina,“ rääkis Truuta rõõmsal meel. Anni aga puges kartes ja häbenedes isa selja taha ja ei wõtnud mitte isa kingitust wastu.

„Ennäe last, häbeneb teine. Tule siia, wõta wastu ja löö isale patši, anna käe muisu kah,“ rääkis Truuta ja tõmbas weikese Anni ja juure. — Sel ajal, kui Truuta Annit oma juure tõmbas, laskis Jüri nagu warguse wiisil oma filmad üle naese näu käia; ta siidames oli tundmus, nagu ei oleks temal selleks mingit õigust enam, aga siiski ta tahtis ja lootis, et see õigus tal ükskord jälle saab olema. — „Oh, kui wanaks on ta jäänud,“ sähwas mõte walgu kiirusel ta peast läbi.

Ena pani tütrekese oma põlwede ette seisma. See hoidis filmad häbelikult pöwanda poole ja pidas parema käe esimest sõrme suus. Nüüd wõttis ta isa käest kompsu wastu. Ena aitas ta lahti wõtta. Seal oli kummekonna kopika eest kompwekka, sain ja ka paar naela heringaid.

„Di, mis siin aga kõik ei ole,“ rääkis Truuta, mis ajal Jüri jällegi tema peale waatas.

„Waata, mis ilus linn, rosinna filmad peas!“ hõiskas Anni rõõmuga, ühte saia pihku kahmates. Nende sõnade juures tuli Truutal meele, et ta ise kord lastele neid samu

fõnu oli rääkinud ja ta tõstis oma filmad mehe poole — ja nende pilgud juhtusiwad kokku. Nad wahtusiwad liikumata natukene aega teine teise filma.

Ah, need oliwad pilgud täis haledust, kahetsust ja häbi, aga ka täis head meelt ja rõõmu. Kas mõistsiwad nad teine teist? Ühel pool südamelik andekspalumine — teisel pool puhtast hingest andeksandmine. Nad ei awalda oma mõtteid sõnades: nad mõistawad muidugi teine teist. Neil ei ole ka ilusaid sõnu, endi mõtteid awaldada.

„Anni saab täna saia, läheb maiaks, ei taha pärast enam leiba süüa. Söö aga ilusti, ära maha poeta,“ ütles ema ja pööras tütrekese poole; ühes sellega waatas ta põrandale, kus weikene saia raasukene maas oli, wõttis selle ülesse, puhus prügid küllest ära ja pistis suhu.

„Dota, ma toon leiba, maitseme heringaid ka,“ rääkis Truuta edasi, astus filmapilk kambri ja tõi leiba.

„Tule, istume laua juure ja wõtame natuke leiba,“ ütles ta Jürile, aga sellest, et nad niikaua aega kui wõerad ja pool lahus oliwad elanud ja et täna neil kui suur rõõmupäew oli, ei lausunud ta sõuagi. Mis tühje sõnu rääkida! nad oliwad muidugi mõlemad rõõmsad, ja õnnelikud, et nende elusse uus pööre oli tulnud.

Jüri istus warsti laua ääre oma naese wastu, kes teine pool lauda aset wõttis. See oli wast rõõm, jälle kord kui abielupaar ühe laua ääres süüa. Ka Anni ei kartnud enam oma isa. Ta seisis juba õige tema ligi ja sõi saia.

Sellest päewast saadik elasiwad Truuta ja Jüri jälle nagu mees ja naene. Nende elu oli jällegi õnnelik, kui ka kül mitte korralik. Mõlemad käisiwad päewiti tööl, kust nad aga tööd saiwad. Iga laupäewa õhtul tuli Jüri koju et naese ja tütrekese juures ometi natuke aega wiibida. Wahel tuli tema ka nädala sees õhtutel wiie kuue wersta tagant koju, kus ööd oli, ja teisel hommikul koidu ajal läks ta jälle minema. Weikesel Annil hakkasiwad kordkorralt paremad riided selga ilmuma; wiimaks tekkisiwad tal ka frägisewad paskilad jalga. Aga ka Nadit ei unustatud ära. Esimene asi, mis wanemad tema üle aru pidasiwad, oli see, kuidas teda talwel kooli panna. Muu eest ei olnudgi ka neil tarwis muretseada, seda sai ta ise oma teenistuse

eeft ja Juhani rahwa helde k ae läbi. Poiss oli tubli ja hoolas karjane. Ta oli ka wäga h orna südamega. Kui teised teda tema isa pärast naerma hakkasiwad, siis oli temal ainus abinõu — nutmine. Ta kurwastas mitu korda  ussip aini olles selle  ile, et tal niisugune isa oli. Mitu korda s oimasiwad teised teda ja  itlesiwad: „Mis sinustki saab? Kuida känd, nõnda w su. Isa on suur joodik, arwad enesest wist parema saama.“ Niisuguste sõnade  ile mõtles ta alati järele: „Kas siis minuist tõeste niisama sugune joodik peab saama? See ei wõi olla. Minuist peab tubli mees saama, olgu mis on.“

Sügise poole jäi Jüri mõneks päewaks koju ja kohendas sauna natukene, seest kui ka w ljust poolt. Tõi lähema naabri k aest mõne kubu h olgi, parandas lagunenud katuse ära; l oi rehealuse w rawatele naelu kinnituseks s isse, pani aknatele jälle ruudud s isse ja weel muud. Ta pidas ka  kskord Truutaga aru, et kui nad paar aastat tubliste tõed teewad ja hästi kokku hoiawad, siis w ikiswad nad ehk selle peale mõtelda, et uut sauna endale ehitada.

Weel r aafis Jüri, et oleks tarwis tulewal fewadel põllud jälle oma kätte w tta, mis ennegi tema harida oliswad. Aga kuidas saada? L aheks mõisa herrat paluma, läheks Truudaga kahekesi, langetas ta ette p olwile maha, annaks kas tema jalgadele suud — ja w dib olla, ta ehk wõtab palwet kuulda ja annab põllud tagasi. Aga kust w tta hobust, sahka, wankert ja ka teisi t oeriistu ja n ouj id? Omal ei ole, teise k aest paluma ka ei julge minna. Ehk minegi paluma, kes sulle annab. Igauks tuletab m o da läinud elu meele, naerab, pilkab ja sellega on kõif. Paraku aeg, mis juba n uudki kõif teised saunitud ei r aafinud!  ks ostas hästi ja teine weel paremine, muud kui kuula ja kannata. Tuletatakse ju nii harwa meele, et inimene ekslik on ja et tema s isemine heal eladeski täieste ei sure.

Sügise läks m o da, tali oli ufse ees. Truuta hakkas nagu ennegi küla naestele linu ja takku ketrama.  hes oma ketramise juures õpetas ta ka Anniit punase kufe aabitjast lugema, mida isa oma t utrelle kingituseks oli ostnud. Jüri käis metsas puid l oikamas.  htutel rutas ta r o muga oma w ana ja kokkuwajunud sauna poole, kus teda abikaas ja t utrefene ootasiwad. Anni ei kartnud enam isa. Igal

õhtul oli tal esimene asi isale kõif ette lugeda, mis päewal õppinud oli. Sja kuulab teda heameelega ja silitas hellalt tema wailkjas kollaseid juukseid. Kui rõõmsad ja rahul oliwad nad üksiteisega! Nad elasiwad ilma káraft eemal, ükski ei seganud neid nende rõõmus — ja kui armas on ka kõige wiletsam sauna hurtsik inimestele, kes teine teisega ilusaste rahul on. Nad ei awalda jeda mitte sõnades — nad ei mõistagi jeda, — waid ifka ja alati tegudes. Tihti aga kurwastas Truuta ennast selle üle, et tema kallis mees enam niisuguse terwisega ei olnud, kui kums aastat tagasi. Et Jüri küll ise ualgi mingit häda ei kaebanud, märkas Truuta siiski, et ta nägu päew päewalt ifka kõhnemaks jäi, kus juures ta aga tööd wana wiisi edasi tegi.

„Miks ja nii wähe sööd? Sa lõpped ju sel wiisil wiimaks sountumaks ära,“ ütles üks kord Truuta Jürile. See ei wastanud selle peale mitte midagi, ainult fiibe naeratus lehwis üle tema näu — ja tema kustunud filmades helkis nagu midagi.

6.

Tali läks ilma juurema nuundatuseta mööda. Kewade poole talwet otsustasiwad Jüri ja Truuta mitte maid weel oma kätte wõtta, sest et see neil wäga raske saab olema. Nad tahtsiwad selle juure weel päiwiti tööl käia, ehk et Jüri kufagile peremehe juure juure peale sulaseks kaupleb. Pihawõtte pühad jõndsiwad kätte ja lume lagunenise aeg oli ligi. Suurel nädalal pöörafiwad ilmad korraga sulale, kange õhtu tuul puhus, päike aitas oma jagu ka, ning lumi kadus kui waht, ainult weejad tunnistasfiwad, et ta oli olnud. Tee oli wäga halb, mispäraft ka Wanapere saunast esimesel pühäl üksigi kirikusse ei läinud. Teisel pühäl läks Jüri üksipäinis wälja. Truuta keelas teda hommikul wälja minemast, aga ta läks siiski. Jüri oli paraku keha poolest kui surma wari. Truuta waatas haledufega selle peale, kuidas Jüri filma nähtawalt lõppes. Ta püüdis kõif paremad suntuäied tema jauks hoida, aga kõif asjata.

Jüri läks kirikusse, aga seal oli ta nii rahutu. Ta ei pannud õpetaja sõnadesft peaaegu mitte ühte ainufestki tähele. Peale kirikut oli esimene töö kofe kõrtsi minna,

aga seda tegi ta nagu kartes ja wargsel wiisil. Ta astus leti juure ja nõudis pool naela wälja, mis tal filmapilt kurgust alla läks. Kerge puna tõusis ta palgele, ta läks elawamaks. Ta wõttis weel ja weel, kuni ta jalge peal tuikuma hakkas. Ta oli aga enese peale pahane, et ta tuikus. Seal astus Suhani peremees sisse ja ta nägi teda. Jüri ei häbenemud kedagi, niisamuti ka mitte teda. —

„Tere auus peremees!“ hõiskas ta temale wastu. „Tule, ma ostan sulle pool naela, mul on täna raha kui heinu!“ ja näitas uhkesti oma pükkitasku peale, kus rahafott seisis.

„Kuidas sa täna jälle purjus oled? Sa jätsid ju wiina maha? Mis ütleb nüüd Truuta? Käib jälle filmad peos,“ ütles Suhani Jaan

Need sõnad paniwad Jüri natukene mõtlema. „Raeeste asja ehk kedagi! eks nemad nuta alati, mine tee nad tagaks,“ ütles ta wäheste waikimise järele, käega alla poole liites.

„Noh, kas sul siis oma eidest sugugi kahju ei ole, ja weike Anni on sul ka kodus. Mõtle ometi, kuidas nad sind kodus ootawad ja sina jood kõrtsis.“

Jüri ei wastanud nende sõnade peale mitte midagi. Jäi norgus peaga seisma ja üle õhetawa näu lendas tibe joon.

„Eks sa mõtle ometi, mis suguses wiletsuses su omaksed oliwad terve kuu aastat. Urwa ometi, kui sa nüüd jälle wana moodi jooma hakkad, mis saab sinust, ehk weel enam nendest? — Saun on wana ja kaela kukkumas, — ime, et nad seal sees julgewad elada —, ja kui ta ükskord maha langeb, kuhu pistawad nad siis endi pead? Mõtle ometi oma isa kohuste peale! Ma ei mõista, mis sulle pähe on läinud, et sa sest wiinast enam lahti ei saa, enne olid sa nii tubli mees . . .“

Jaan tahtis weel edasi rääkida, aga Jüri ei annud selleks aega, waid alustas ise: „Ära räägi niisuguseid sõnu, nad on mulle walusad, libedad, nagu sool wärske haawa peal, üksnes selle wahega, et sool peagi haawa parandab, kuna aga sinu sõnad mulle enam mitte midagi ei aita. Oleks sa mõni aasta tagasi mulle nii rääkinud, wõib olla, siis oleks lugu ehk teisiti olnud, aga nüüd — noh

nüüd, ei ole ma enam endine mees, seda võid sa juba isegi näha. Kas sa arvad, et mul praegu oma naene ja lapsed meeles ei ole? Heldekene aeg, kuidas võiksin ma neid unustada."

"Aga, kui sa neid unustada ei võid, mispäraft saadad sa neid oma joonisega õnnetuse sisse? Sa ei unusta neid sõnades, aga, nagu näha, tegudes oledki neid jälle ära unustanud," rääkis Jaan etteheitvalt.

Jüri nägu muutus nende sõnade juures libedaks, mis kõikidel imelik waadata oli. Ta mõtles natukene ja hakkas jälle:

"Ah, kui kerge on teise peale kiwi weeretada. Ehk miska võin ma sulle tõeks teha, et ma neid unustada ei suuda? Mitte millegagi. Mu jõud on selleks liig nõrk. Sa võid õigusega mulle ütelda, et ma üks häbemata langenud laksoer olen — ja ma ei püüa seda ka tagasi ajada, sest ma olen see. Aga kas niisugusel närakal, nagu mina, enam jüdannt ega tuudmuusi ei ole? Arvad sa, et ma wainulikult tõeste furnud olen, nagu mu nõrgad lihateod näitawad. Mul on raske nende küsimiste peale õigeid wastuseid anda, sest ma tean, et sa ei usu mitte üht ainukestki sõna, mis ma praegu räägin. Oled sa olnud niisugune nagu mina olen? Sa ei ole seda olnud. Su wain on selleks liig kindel. Su elu tingimised ja seisukord on ka teine, kui minul. Usu, juba ammu tahtsin ma oma elus niisugust pööret ette wõtta, nagu ma nüüd mõni kuu olen elanud, aga ma ei jõudnud; wiimati ometi läks see mul korda. Kui rõõmus ma olin! ma ei lausunud sellest aga kellegile sõnagi. Ma tahtsin uueks tublikks meheks saada, tahtsin hea abikaas ja armas isa olla, — kui magusad mõtted need oliwad —, aga wõta näpust. Tee tööd, wõi kas härja eest, aga toit sisse ei lähe. Sumal seda teab, mis seal siskonnas rikkus on. Ma lõppen päew päewalt ja lähenen kiireste hauale, ma tunnen seda kindlaste. Ehk need põletised, need neelud wa' kõriloputuse järele! Ah ja ei tea seda piina. Ma kannatastin, wõitlesin, kuni ma täna — isegi uäed, kus ja mis ma olen. Sa ütled, et ma oma naist ja lapsi unustanud olen. Ma ei wõi ju oma kallist Truutat unustada. Ehk see weikene Anni, tema ilusad juured filmad, walged juuksed ja tema naer! Rõige

esite kui ma kõrtsi astusin, ostsin ma wiie kovi ka eest saia ja panin tasku, et ma joobnud peaga mitte ära ei unustaks." Ta wõttis saiad wälja ja näitas Jaanile. Siis rääkis ta edasi nagu iseenele, kuna ta nägu kurwemaks muutis: „Teise häda ja waew on ikka puu külges. Truuta, sa oled siiski õnnetu, et sul niisugune mees on, — mees — mis mees? — kaefas, närakas, joodik ja lafekoer — ma ei teagi, mis nime ma enesele annan." Ta püüdis iseenast nagu üle waadata ja korraga weeresiwad pisarad ta silmist maha. Jaan hakkas naerma, nimetas seda kõif tühjaks tembutamiseks. Ka teised pealtwaatajad hakkasiwad Jürit naerma ja pilkama: „Eks joobnud inimene saa ikka kergeste ärritatud, olgu wihale ehk nutmisele," ütles üks rahwa hulgast. Jüri wajus murka pingi peale kõssi, pead rinna peal hoides. Kui ta natuke aega nõnda oli seisnud, pühkis ta kuue käisega üle silmade, waatas ümber ja et ta Jaani enam ei näinud, nõudis paar õlut, et oma kurku niisutada. Õlle joomisega läks Jüri meel jällegi rõõmsaks; ta oli oma sõnad ja nutmise lühikese ajaga ära unustanud.

„Tere wa' Jüri, — ma pole sind ammugi enam näinud, kus sa selle aja olid?" rääkis üks tema sõber, kes praegu oli kõrtsi astunud. „Sina oled aga selle aja sees üsna rikkaks läinud: uus kuub selgas, uued püksid jalas ja mis weel — õlle wudelik ees. Kas raha juba nii üle liiga on, et selle lahja wee eest teda wälja annad? Tõmba parem pool toopi wa' kõrihõõwelt, — waat', hoopis teine asi kohe, warsti otsaesine kihab!"

„Mina olen ikka mees, raha on kui heinu, minu wastu ei saa keegi!" kiitles Jüri ja lõi jälle püksitasku peale.

„Kõrtsipapa, anna mu sõbrale üks hea naps, siin on mees, kes kõif kinni maksab!" hüüdis ta kõrtsimehe poole.

„Ei tea, kui palju see mees õige kinni maksab?" wastas kõrtsimees, ning andis tema sõbrale nõutud hea napsi.

„Arwad sa siis oma napsi rahast kallima olewat?" küsis Jüri ja hakkas oma sõbraga rääkima:

„Tead, sõber, mina tegin nüüd üks hulk aega päris mehe moodi tööd, — ega mul muidu raha taskus pole. Aga Jumala pärast, jeda jänu, mis ma kannatafin kõige selle aja," rääkis Jüri oma „hea" sõbrale.

„Kes sind siis sundis jahu kammata, eks ja võinud teda ammugi kustutada. Eks ja meie meeste seadust tunne: päew tee tööd ja teine joo,“ rääkis Jüri „hea“ sõber.

„Ah, mine aja nüüd iga asja taga. Tuleb ju wahel nii hale meel naese ja laste üle, püüa ikka neid aidata ja nende tahtmist teha,“ ütles Jüri.

„Sa oled ikka üks poisikene, väris wana eide süda on sul sees. Sinust ikka tublit „meie meest“ ei saa. Pool fergatest olid ja enne, ja, nagu näha, weel totramaks oled sa nüüd läinud! Naene ja lapsed! Mis tühjadest on? Ega nemad ei ole mind saanud, mina olen ju neid saanud ja sellepärast ei ole neil minule midagi ütlemist.“

„See on tõsi“ — ütles Jüri, — „Aga anna mulle weel üks naps, ja oled ikka üks tubli mees,“ rääkis „hea“ sõber Jüri jutu wahele: „aga mis sa teed, kui süda niisugune sees on, et rahu ei anna. Ja eks nad ole, need naesed ja lapsed, niisamasugused inimesed, nagu meie isegi, võib olla ka mitu korda paremad kui meie: nad ei tule ju ialgi siia leti ääre.“

„Ole õige wait ükskord,“ rääkis „hea“ sõber, kui ta uue napsiga oma kõri oli loputanud. „Sa tahad mind naestega wõrrelda? Naene on ju ikka naene ja muud mitte midagi, üks paljas lobasuu, kes üksnes sellest oskab rääkida, kui palju teise pere emis pörtsaid toonud. Sinuga mine kohe riidu.“

„Mina küll just seda ei wõi ütelda oma Truutast. Tema toimetab ja toidab oma kätetööga iseennast ja oma lapsi, — nüüd on Nadi küll juba tema kaelast ära — kuna nad aga minu pärast nälga oleks wõinud surra; ja, ma arwan, sul on omal seesama lugu, ehk weel hullem.“

„See on ka nende amet, muud midagi nad ei oska. Meie, mehed, peame aga hoopis teist moodi elama. No, ei tea mis sa sest saad, päewad otsa tööd teha ja waewa näha. Millal ja siis elad, kui su eluaeg kõik niisuguse rühkeldamisega mööda läheb . . . Ma wotan ühe klaasi siinut õlut, suu kuiwab hirmsaste ära.“

„Tõsi on ta küll, kui sa diete hakkad järele mõtlema,“ tõendas Jüri: „Glada sugugi aega ei ole. Igapäew hommi-kust õhtuni rühi tööd teha, nii et nahk aurab seljas ja kellele? — Sumal seda teab, kauaks meie elupäiwi on, saab

fellestki waewast küll. Niisuguse mõtlemisega saab süda koha töö peale täis; ka iseenele peale saad wihaseks. Hakka õige mõtlema: Mikspärast wõtad ja naese? Inimene ei näe üksi elada. Oleks ma praegu üksi olema, ma oleks kui linnukene oksa peal, ei muret ega waewa, muretseks ainult oma kõhu ja pea eest . . ."

"Sa oled ikka niisugune, imelik! Mure? waew? Mis mure ja waew? — kes jumtib sind muretsema ja waew-
lema? Tee sedawiisi nagu mina, ei ole muret ega waewa. Kas sinule antakse suremisel suurem aitaäh hauda kaasa, kui minule? Sa wiska niisugused mõtted kus jeda ja teist ja walitse ning tee, nagu mehe kohus on. Eks ja ei mäleta, mis paari minemisel võlbi?" —

"Mis paari minemisel võlbi? — Kõige esiteks lauldi wõni jalm, kellest ma weel ühte mäletan:

"Kui mees ja naene truuste
On abiks teine teisele
Ja jääwad ühte nõusse,
Siis on neil õnne rohkeste,
Ja truud inglid heldeste
Reiit taewas rõõmustawad."

Jüri jäi korraga wait. Ta lõi oma pea noriku ja hakkas, nii kui arwata wõis, oma abielu nende laulu sõnade järele wõrdlema; ka õhkamisi oli ta sunst kuulda, mis ei mitte suust, waid südamest tuliwad. Natuke aja waikimise järele ütles ta oma „hea“ sõbrale: „Kas kuuled, mis ütleb püha kiri abielust? Aga kuidas olen ma seda pidanud? Naene kopus — ja mina kõrtsis. See ei ole ilus!"

"Ara lorise nii palju, osta parem wiina," kisedas sõber:
"Jätame parem niisugused loriid ja hakkame täitsa meeste juttu ajama, kus juures siis ka wiin enam alla läheb."

"Wõi weel sulle wiina, — osta ise kui tahad, aga mina ei osta enam tillagi, waid lähen minema." Ja ta läks, ilma et ta oleks oma sõbradega jumalagagi jätanud. Ta tuikus.

7.

Rodus ootaswad Truuta ja Anni Jürit ammugi, aga ta ei tulnud, ega tulnud. Truutal ei tulnud öö läbi und peale. Aga ka teiseks hommikuks ei ilmunud Jürit.

Truuta mõtles ja kurtis, tõmbas wiimaks oma riidehilbud, nii head kui nad oliwad, ümber ja hakkas kiriku poole minema — Jürit otsima. Anni wiis ta Juhanile. Saan jäi üksipäinis. Kui Truuta weel kord tühja sauna poole tagasi waatas, siis näis ta temale nii üksik ja kole olema. Tal tõusis nagu mõte pea sees, et ta oma sauna enam püsti ei leia, kui ta ükskord tagasi jõuab. Truuta jõudis märja jalgadega pool wäsinult kõrtsi juure. Esmene töö oli tal kohe kõrtsi minna oma meest taga küsima. Seal sai ta teada, et see heila tubliste oli purjutanud ja õhtu kella 10 ajal koju minema hakanud, ise aga tubliste tuikunud.

„Sumal teab, kus kraawis ta siis on!“ kähwas walu Truuta suust ja ta nägu awaldas kõige sügawamat libedust. Mitte kaua ei saanud Truuta selles teadmata olekus waewleeda. Warsti astus üks mees kõrtsi ja ütles:

„Wa Wanapere Jüri kriiskas heila siin tubliste, juba nüüd liiskan'd sooned teine sirgeks.“

Truuta oli kõrtsi tagatoas ja neid sõnu ta ei kuulnud.

„Mis sa ütlesid?“ küsis üks mees rääkijalt.

„Sa ei kuule ka: Wanapere Jüri pannud kõrwad pea alla, — just kraawi wee sisse läinud teine otseti.“

„Tasa, tasa, naene otsib teist taga, kurdab teine siin taga toas. Peab wikkamisi rääkiua, unidu ehmatada,“ ütles üks.

„Ole meest ka. Jõi ikka, jõi teine, ei saa sest wiina- klaasist lahti, — nüüd on ta oma paraja koha leidnud. Tuleb wist walla kaela matta ka,“ rääkis üks teine.

„Kuidas ta pime loom sinna kraawi läks? Ei märganud teine ööd kõrtsis ära magada; ega kõrtsmil tale ometi kubu hõlgi ei oleks keelanud,“ sõnas kolmas.

„Jah, imelik mees oli ta küll! näe, jättis peaaegu terweks aastaks wiina maha, aga ei wõinud teine ilma seista, hakkas jälle wõtma ja wõttis liiga ahneste. Ega naesel lastel just hea ei ole, ehk tast küll neil suurt kasu ei olnud, — aga ikka oleks parem olnud, kui ta oleks elanud, ütles esimene.

„Mis sa rääkisid?“ küsis Truuta ette tупpa astudes ja ta näo peal oli sügaw walu ja hirm lugeda: „Kas oled Jürist ehk midagi kuulnud?“

„Ei midagi . . . Räägiti täna, et kraawi . . .“

„Et ta kraawi põhjas furnud on?“ filjatas Truuta ja hakkas walju healega nutma. Kõik waatajilwad nagu kohmetusega tema peale.

„Olla teine õõsel kraawi magama jäänud,“ ütles üks.

„Ja ära uppunud!“ nuuksus Truuta weel waljumine.

„Ei, ma ole seda ju ütlenud,“ rääkis mees.

„Ah, te piinate mind asjata oma salgamisega. Ma näen juba seda teie nägudelt, mis süündinud on. Ütelge aga üksnes, kus ta on, et ma tema furnuteha weel korra näha wõiks.“

Mehed nägilwad, et Truuta eest enam midagi salata ei masta.

„Ütelge ometi, kus ta on!“ nuuksus Truuta kui ta kord weel ukse peal ümber pööras, kust ta wälja tahtis tormata.

„Ma tulen ühes,“ ütles surma sõnume tooja.

Truuta läks kui hullumeelne läbi wee ja lumelobjata, mis tale mõnes kohas poole sääreni ulatas ja ei walinud mitte kuiwemad kohta oma käimiseks. Ta seisis wait ja ei rääkinud mitte midagi. Ka pisarad oliwad ta silmades ära kuiwanud, — ainult ohkas ta sagedaste.

„Näe, seal nad wist tulewad, suur tropp mehi hobuse ja ree ümber.“ — See oli ka tõsi. Juba oliwad nad ta ree peale pannud ja tuliwad temaga kõrtsi poole. Truuta jäi seisma. Ta nagu näitas, kui oleks ta meelest ära. Surmu jõudis ligi. Truuta waatas ja ütles:

„Kes ajas teda seie poole, nagu ei mõistaks koju minna. Hoidku seda wiletsust ka. Jättis korra küll juba wiina maha, aga saatau teab, mis ta sisse oli läinud, et ennast jälle täis kaanis. Mis hakkau ma wiletsakene nüüd peale. Jumal on ka, palu teda ööd kui päewad, aga kõik asjata. Kas ta ei oleks wõinud teda elus hoida, ta on ju nii rikas heldusest.“

„Ära tenta Jumalat,“ ütles üks rahwa seast. „Kas ehk Jumal on süüdlane, et mees kõrtsis ennast täis jõi ja upakile kraawi läks!“

„Need kõrtsid on ka igal pool põigiti tee peal ees,“ rääkis Truuta edasi, ilma et ta mehe sõnu oleks tähele pannud: „Mine, kuhu sa tahad, igal pool on kõrts; ka firikutegi juures. Kus firik, seal peab ka tema olema.“

Miipea kui ja pühast kojast wälja astud, mitte aga tobe saatana kambriisse ja pärast otseti mudasse ehk kraawi. Nüüd on hea küll seal ree peal magada, riided aga forisewad seljas. Si märganud teine kodu sängis ära surra, tarwis kraawi pugeda."

Nad jõudsiwad kõrtsi ette. Kui hobune seisma läks, läks Trumta mehe juure, laskis ree peale põlwili ja hakkas taskudest otsima. Ta leidis sealt wiie kopika eest saja — ja seitse rubla raha. „Oh ja kallid küll, näe, pidi Annile saiagi koju tooma. Miks ja läksid kraawi.“ rääkis Trumta ja hakkas jällegi nutma. Ta laskis rinnuli surru peale, wõttis tema külma ja märja kaela ümbert kinni ning suudles teda.

Oli neljapäewane päew. Väike paistis soojaste — ja ilm oli imelik wagane, kuna taewa laotuses mõnes kohas kerged walfjad pilwed näha oliwad. Beeojad firisesiwad hüpates ja karates mööda mäe külgesid alla ja westasiwad magust juttu — tulewast õnneft — lehkawaist lilledest, mida nad warsti loodawad endi niiskusega karastada, kui armastaw väikese tiir liig sügawasti nende sinisilmadesse waatab. Lõdke tõusis juba lõõritades taewa poole ja kured laskiwad uhkusega oma healt kuulda, kuna metjad, jõed ja järwed neid hõisates röömuga wastu teretasiwad. Mets rõkkas väikeste lindude laulmisest. Draw hüppas naksumises ühe puu otsast teise otsa. Warsti haljendamad ruffi põllud ja ristikeina wäljad, — oh seda röömu! Jõgede ja järwede paled hiilgawad röömust. Mürinal ja hüigla jõäuga murrab jõgi oma jää pealt ja kannab seda tiigutades waitse kohinaga mere poole. Sgal pool erutus ja tungimine — tungimine wabadusele ja röömule.

Kõige selle röömu tuhina hulka kostab kumiseu ja hale kiriku kella heal kõrgelt tornilt. Ta ei ärata selles röömu meres peaaegu mitte kellegi tähelepanemist. Matuse rong liigub kiriku poolt surruajale. Misjugune wähe — loodus ja matjad. Spetaja oli oma kohused kirikus täitnud. H akka nüüd mudaga surruajale minema! Ehk katsu asja kelle pärast? Kas õige selle wiina surruud Wanapere Jüri pärast? Numalad! Mii rääkisiwad mitmed, aga ometegi

pidiwad nad minema. Wald mattis Jüri maha. Truuta oli ainult mõne weikese asja furnu juure ostnud. Seal läksiwad: Juhani peremees oma sulase ja karjatsuga, Truuta oma Annikesega, kes ühtepuhku mittis ja weel neli, wiis meest, kes furnut kandsiwad. Mõned oliwad küll ütelnud: „Si tea, mis tihjast kanda,“ aga Truuta palwe peale läks asi ometi nii kaugele, et tallitaja käsu andis, furnut tema puhkepaita kanda. Si oluid ka ju kaugele wiia, — ainult paar kolmsada samm. Surnurong on surnuaiale jõudnud. Puusärk pannakse hana kaldale maha. Juhani Jaan loeb. Tummalt seisawad teised hana ümber; ainult Anni ja Madi hoiawad teine teise ligi ja nutawad haledaste. Palawad pisarad weerewad pärlina päewa paistel palgejõid mööda maha. Ka pisarad rõõmustawad wist kewadise ilma pärast ega nad muudu ei sära. Truuta ei nuta; wist on ta silmad kuivaks jäänud. Ta wahib muudu pooltõutfilt kirstu peale kus sees ta mees igawest und puhkab. Väikene paistab soojaste. Puusärk lastakse hauda. Lapsed wiskawad esimeseks märga mulda kobinal oma isa peale, mis kole ja hirmus kaldal olijatele kuulda oli. Tugewad meeste käed tegiwad peagi hana künka ülesse, kuhu walge rist üheainumma kuuise okstest pärjaga püsti pandi. — Kuna tugewate noorte meeste käed furnule mulda peale wiskasiwad, laulsiwad teised:

„Oh waluiستا ja sure teal
 Sell' ilma himul ära,
 Ja mõtle itka jurma peal,
 Sest tema tuleb pea;
 Müüd täna sai ford minule,
 Ohk homme tuleb sinule,
 Kes teab ehk täna õhtu.“

Matufelijed läksiwad ära. Jällegi oli surnuaed waiw ja wagane, ainult lindude laulmine kostis lähemalt metsast, kelle laulu hulka ka Truuta laulis:

„Oh Jumal, müüd ma kurrastan,
 Ja oma elu päewad
 Ka kurrastuses lõpetan,
 Kui walujad mu haawad;
 Surm wöttis minu armukest!
 Ma waene olen ilma jekt,
 Kes wõib mu häda pöörda?“

Kirjad, mis „Kristliku rahwafirjanduse agenturi“
tulul ilmunud:

uus lauluraamat. Kirikus, koo-
lis ja kodu pruunkida. Suur
ltsaga ja wäike ltsata wälja-
anne. Hind 90 kop. kuni 3 rbl.
50 kop.

W. Neiman, Koolikõne. Pidanud
Wõisiku Odiste kooli ümber-
muutmise puhul 12 okt. 1900.
Hind 5 kop.

Jehoowa siin ja Riibeon! Kars-
kuse jutlus Pärnu maakonna
esimesel laulupeol 11. juunil
1900. Hind 5 kop.

E. Siika, Hieronimus Sawona-
rola. Hind 15 kop.

Ederberg, Ewangeliumi-Lutheruse
usu Jumalateenistus, kiriku-
aasta. Hind 5 kop.

Piibli jäljed praeguse Palästina-
maa kombetes. Hind 5 kop.

Sudja Lutheruse Pühade jutlused.
Hind 20 kop.

Pipp, Laste jõululeht, 10 pildiga.
Hind 5 kop.

Tõine laste jõululeht, 14 pildiga.
Hind 5 kop.

Kolmas laste jõululeht. 8 pildiga.
Hind 5 kop.

Laste-lõbu, II. jagu, 13 pildiga.
Hind 15 kop., köidetud 20 kop.

Kodumaa kiriku ja hariduse lugu,
II. jagu. Hind 40 kop., köide-
tud 50 kop.

Kodumaa kiriku ja hariduse lugu,
III. jagu. Hind 40 kop., köide-
tud 50 kop.

Kennit, Piibli raamatu esimene
leht, Betteri järele. Hind 15 kop.

H. Prants, Aastatuhandite tagant.
Piibli ajaloolik tõde Egiptuse,
Assiria, Palestina ja Wäike-
Aasia muinasleiduste walguses.
Piltidega. Gestistat. Hind 30 k.

A. v. G., Aastaraamat Ew.-Luthe-
ruse usu lastele. Hind 10 kop.

Tartpea, Koidu kired pimedas
paganate ilmas. Hind 5 kop.

a) Indiamaa missiooni põllult.
Hind 3 kop.

b) Aafrikamaa missiooni põllult.
Hind 3 kop.

Eisen, Laupäewa-õhtused lugemised.
Kolm kirjutust järelemõtlemi-
seks. Hind 5 kop.

Stioni wahimehe hiiid. Hind 10 k.

Mälestuse raamatute leerilastele.
Hind 5 kop.

Elupuu. Uus jutluse raamat 95
jutlusega. Hind 2 r. ja 2 r. 25 k.

Rihwtiandjad. Hind 5 kop.

Kolm jutufest. Hind 5 kop.

Kallas, Tafsased häälled tormisel
ajal. Hind 50 kop.

Ann, Imelik. Opetaja Fries'i järele
jäänud kirjadest ümberpandud.
Hind 5 kop.

Kats jutufest. Opetaja Fries'i
järele jäänud kirjadest ümber-
pandud. Hind 5 kop.

Jõulu õhtul. Opetaja Fries'i
järele jäänud kirjadest ümber-
pandud. Hind 5 kop.

Jumala käsi wiletsuse woogudel.
Opetaja Fries'i järele jäänud
kirjadest ümberpandud. H. 10 k.

Noswiita. Ühe mõisniku tütre
noorepõlwe p. ewad 1000 aasta
eest. Ümberpanek. Hind 5 kop.

P. Grünfeldt, Seda olete mulle
teinud! Jutufene tõisjest elust.
Gestistat. Hind 5 kop.

Mosodioa. Sündinud lug. Lõuna-
Aafrika missiooni elust. Gestis-
tatud. Hind 5 kop.

Waata, Israeli hotja ei maga ega
tulu! Gestistatud. Hind 15 k.

Haus Rint, Tema järele! Poola
kirjaniku Henryk Sienkiewicz'i
järele ümberpandud. Hind
15 kop.

„Kristliku rahwafirjanduse agenturi“ ladu on Riias, Suures Piwa ul.
(Gr. Sandtstraße) nr. 29, Jurjewis (Tartus), raamatukaupluses, Uue-
turru mulitsas nr. 15.